

CULTURES

Objectes perduts

El 'segle XVIII va ser cabdal per les transformacions econòmiques de les terres de Lleida, especialment en l'aspecte agrícola. L'evolució i els canvis produïts llavors queden reflexats en el llibre que ha publicat el professor d'Història Agrària de l'Estudi General, Enric Vicedo i Rius, a l'editorial Crítica del qual en reproduïm un fragment.

□ ENRIC VICEDO

La ruta comercial que unia Lleida amb el Camp de Tarragona, a través de Montblanc i Valls, era una de les més actives. L'enquesta de 1747 parla de la conveniència de posar en cultiu —o cultivar més— els termes despoblats que envoltaven Lleida. Aquest procés significaria, segons l'enquesta, potenciar l'exportació, per la qual cosa seria convenient de construir un canal entre Lleida i Mequinensa, per tal d'utilitzar l'Ebre com a mitjà de transport més ràpid i econòmic. La colonització es realitzà, malgrat que la construcció del canal mai no ha estat una realitat. L'arribada de cereals aragonesos cap a Catalunya es féu, en gran part, a través de l'Ebre. Els registres de la companyia de Cortadelles confirmen aquesta exportació de blats aragonesos cap al mercat de Lleida i cap a la Ribera de l'Ebre. El transport fins als masos de Móra d'Ebre es feia concentrant els cereals a Mequinensa, i des d'aquesta població es transportaven en barques cap a Móra, Tortosa, Tarragona, Sitges, Vilanova de Sitges i Barcelona.

La ruta interior relacionava Lleida amb els mercats de Tàrraga, Balaguer i Cervera, per arribar a Manresa, Igualada i finalment a Barcelona. D'aquesta ruta no es posseïx gaire informació, probablement perquè la ciutat de Lleida es relacionava més amb el Camp de Tarragona i s'han consultat sobretot arxius d'aquesta ciutat. El blat obtingut per la companyia de Cortadelles de l'arrendament de la baronia de Bellpuig es vengué, parcialment, a Sant Martí de Segaióles, i la resta no s'indica on es vengué —però probablement es degué vendre a Calaf—. Hi ha informacions que parlen de vendes dels Cortade-

X

A l'any 1793 algunes poblacions tenien prohibit importar gra d'Aragó

VIII

lles de Manresa.

El comerç de cereals entre les terres de Lleida i el litoral català anava íntimament lligat amb els fluxos comercials de tota mena de productes. No té gaire sentit pensar en uns comerciants només dedicats al comerç blader. Els traguers que duïen grans des d'Aragó cap al Camp de Tarragona tornaven amb els seus carros plens...

de arroz, bacalao, atún, sardina y otros géneros ultramarinos. Con ellos proveían a precios cómodos a su país de legumbres, y pesca salada. Los cosecheros y labradores, que necesitaban en sus casas mucha provisión de estos comestibles para mantener a sus criados, y peones, lograban por este medio el doble beneficio de dar con facilidad salida a sus granos con la ganancia en el precio que merecía el cosechero, y comprar con equidad los comestibles referidos.

Aquestes apreciacions fetes pels ajuntaments de Lleida, Tàrraga i Balaguer, com a resposta a la prohibició d'importació de grans d'Aragó el 1793, es completen amb la memòria de l'Ajuntament de Lleida el 1792: "Los traficantes que provehen a este país de los artefactos fabricados en el suyo, llevan en retorno los comestibles, y primeras materias que necesitan para el alimento de sus familias y surtimiento de sus fábricas...". L'enquesta de 1747 ja manifestava que els excedents de canem del terme de Lleida eren consumits, principalment, a Barcelona, Camp de Tarragona i Plana de Vic. Es transportava a l'om de bestiar o en carros. El fons documental de la companyia de Cortadelles mostra l'ampli ventall d'activitats en què s'implicava: comerç de grans, de mules, elaboració de sabó, etc. Tots aquests productes s'integraven en la complexa xarxa del comerç català del set-cents.

Tot aquest comerç de compra i venda realitzat a través de les rutes esmentades, com s'organitzà? Qui

el controlava? La documentació consultada permet de definir alguns trets generals.

Donat que l'extracció de l'excedent es feia en bona part a través del règim senyorial, cal analitzar qui arrendava aquests drets. La procedència dels arrendataris dels drets del Capítol de Lleida, del Gran Priorat de Catalunya i d'altres senyors, confirmen la presència de negociants de les terres de Lleida i d'altres de foranis. Aquests negociants-comerciants —de diverses professions, com pagesos, artesans, comerciants en sentit estricte, etc.— actuaven, sovint, com ja s'ha vist en estudiar els arrendaments de drets senyorials, de manera mancomunada. En general eren comerciants d'una capacitat econòmica modesta, la qual cosa implicava aquesta col·laboració. Els qui no eren de les terres de Lleida tenien el seu domicili, principalment, a pobles de les rutes comercials —de Montblanc, Valls, Reus i Tarragona, per exemple, si considerem la ruta cap al Camp de Tarragona; o de Calaf, Manresa, etc.—, si ens referim a la ruta Lleida-Tàrraga-Cervera-Barcelona—. Lògicament es

tractava de posar en comú la infraestructura comercial de tots ells —ja fossin de les terres de Lleida o forans— per posar en circulació els excedents, venent-los a l'interior i al litoral de Catalunya.

(...)

Els ajuntaments de Lleida, Tàrraga i Balaguer manifesten al rei el 1796 que, si no es permet de portar grans des d'Aragó cap a Catalunya la propera primavera de 1797,

los mercaderes de paños y otros géneros, los arrendadores de derechos dominicales y diezmos, en una palabra los monopolistas y usureros, serán los que, vendiendo al fiado o adelantando dinero, arrancarán este precioso grano de manos de los cosecheros, y le almacenarán en sus trojes, para hacernos experimentar los horrores de la hambre en Aragón y Cataluña.

Aquest document mostra el paper de botiguers i arrendataris de drets —sovint són les mateixes persones— a l'ombra d'acumular els grans, jugant la carta especulativa tant a Catalunya com a Aragó.

En el primer país, segons l'esmentat document, els pocs cereals existents serien venuts pels pagesos per tal de tenir diners per pagar el cadastre o bé es pagarien productes

Lleida s'oposà a la creació d'un gremi de mercaders per evitar problemes als pagesos

amb cereals, mentre a Aragó els pagesos haurien de vendre el blat a preus baixos i, posteriorment, els comerciants especularien venent-lo més car. Les argumentacions de l'Ajuntament de Lleida, fetes el 1792, contra la creació d'un gremi de mercaders, es fonamenten en els problemes que generaria a la població pagesa la ruptura de la llibertat de comerç dels diversos productes:

como los géneros, que entre año se venden en las tiendas de los mercaderes al fiado, se pagan después de la cosecha por la mayor parte en granos, los mismos mercaderes recogerían mucha más parte de ellos de lo que ahora, si se les concediese el derecho exclusivo que solicitan, haciendo una especie de monopolio...

Com es veu, hi ha una identificació entre els botiguers, arrendataris i comerciants. L'extracció dels excedents comercialitzables es basava en bona part en el règim senyorial, en la pressió sobre els pagesos que en conjuntures difícils s'haurien d'endeutar, en la compra directa a la pagesia... L'estret lligam entre comerciants de teles i altres productes amb el comerç dels cereals prova el doble sentit de la circulació de les mercaderies: exportació des de les terres de Lleida de productes agraris —bàsicament blat— i importació cap a aquestes de productes industrials, ultramarins... Resten per establir els possibles vincles entre els grans comerciants —minoritaris— i els comerciants de potència econòmica modesta.

Les Terres de Lleida i el desenvolupament català del 1700

